

ЗМІСТ

Про автора.....	12
Слово до українського читача.....	14
Вступ	16
Розділ 1. ХАРАКТЕР ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ	21
Що таке історичний процес?.....	22
Роль індивіда в історії	24
Причини й сенс історичного процесу.....	25
Стадійний розвиток	28
► Триумф Африки	29
Поперечні хвилі.....	31
Суспільство як організм?.....	32
Розділ 2. ПОЛЯРНІСТЬ НАШОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ	39
Впадання у крайнощі	40
Пекло прийняття рішень	43
Шлях до протилежного	44
«Обернення полюсів» і глобальна поляризація	46
Принцип енантіодромії і <i>coniunctio oppositorum</i>	47
Подвійність архетипів.....	51
<i>Doublethink</i>	53
Парадоксальність світу	55
Розмежування	56
Загострення внутрішніх дуальностей.....	60
Процес втілення уявного	61
Учта Анаклітичного закону на сайті legit.biz.ua >>>.....	63

Розділ 3. ХИМЕРА БІОЛОГІЇ ТА МАЙБУТНЄ СУСПІЛЬСТВА.....	65
Євгеніка.....	66
▶ Права людини і людська рівність	68
Зникнення природного добору.....	73
Раси й расизм	78
Питання людської природи.....	85
Землеробська революція.....	89
Занепад традиційного суспільства	92
▶ Прийшло розпорядження... ..	93
Паливо прогресу.....	96
Велике вимирання	99
Вгасання.....	103
Старі як тягарі.....	109
Що далі?.....	112
Розділ 4. ВІЙНА І МИР, ВПЕВНЕНІСТЬ І СТРАХИ	115
Тіні війни	116
Боротьба і спокій	120
Глибина безпечності	122
Очікування жахить і потреба страждати	124
Побоювання за себе	126
▶ Смерть.....	129
Медично-промисловий комплекс	130
Розділ 5. РЕЛІГІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ЄВРОПИ	133
Що таке релігія?.....	134
Що і як, власне, ліквідуємо, або Подвійні стандарти.....	136
Матеріалізм – що це таке?	139
▶ А як в Америці?.....	140
Переваги і недоліки ламання традицій.....	141

Християнство без християнства.....	144
На місці Бога.....	149
Західний буддизм.....	151
Новий пізній Рим, або Що буде далі?.....	154
Розділ 6. ТЕОЛОГІЯ СЬОГОДЕННЯ.....	157
Економічна релігія.....	158
Гроші як феномен.....	160
Ідеї та гроші, або Що нас об'єднує.....	164
Осідлана незадоволеність.....	166
Ріг достатку.....	171
Закон Грешема.....	174
Золото.....	175
Плідний вакуум.....	176
Життя у борг.....	179
▶ Економіка воєнного часу.....	181
Мов морський прибій.....	182
▶ Божественне Зростання.....	185
▶ Гідроакумулювальна електростанція.....	186
▶ Поклоніння Технобові.....	187
Владарювати за допомогою євро.....	189
Як угорі, так і внизу.....	192
Розділ 7. ЕКОЛОГІЗМ ЯК ВІРОСПОВІДАННЯ.....	195
Альтернатива економічному благовіщенню.....	196
▶ Суто випадкова схожість?.....	196
Почуття занечищення.....	199
Апокаліпсис.....	201
Знамення.....	203
Практичні аспекти.....	207
Джунглі поза нами й усередині нас.....	208

Розділ 8. ХАРАКТЕР ВЛАДИ	211
Демократія як феномен	212
Характер і вигоди демократичної системи.....	214
Народ: що це, власне, таке?.....	216
Корені переконання у вищості народовладдя	217
<i>Coniunctio oppositorum</i>	218
Релігійні і парарелігійні риси демократії.....	220
Прийде інтернет-демократія?	222
Майбутнє європейської демократії	226
Влада експертів	229
Політичні партії: благословення чи прокляття?	231
Постдемократія?	233
Плата за спокій.....	235
Ліс на пасовищі	238
Розділ 9. ПРАЦЯ І БЕЗРОБІТТЯ,	
СТРАТИФІКАЦІЯ І РІВНІСТЬ	241
Праця	242
«Ледачі класи»	244
Життя на дні.....	246
Юнгівська Тінь	251
Рівність.....	255
Захист слабших	259
Право і претензія, або Що Доля нам приділила	261
Допомога слабшим.....	264
Чим зайнятися?	267
Самурай і наймит.....	268
Люди як проблема.....	271
Соромлива принадність гарантованого базового доходу.....	274
Соромлива принадність соціалізму.....	277
Прокляття вільного часу	281

Розділ 10. МЕТАМОРФОЗИ ЛЕВІАФАНА	285
Пасти і спасти	286
Самоодомашнення.....	288
Виникнення держави нового типу	289
Прозорість і непрозорість.....	291
Найвище добро?.....	293
Фатерлянд і Мутерлянд	298
Генератор безвідповідальності	300
Розділ 11. ЗЛОЧИН І КАРА	305
Державна монополія	306
Пильні очі.....	307
Що з ними робити?	309
В'язниці як феномен.....	311
Розділ 12. ОСВІТА І ОСВІЧЕНІСТЬ	315
Культурний розрив.....	316
Традиційна освіченість.....	317
Перелом Нового часу	319
Освітні реформи.....	321
Подальші перспективи європейської освіти.....	324
Додаткові функції процесу навчання	327
Диплом є. Ким працювати?	330
Розділ 13. ПОРАДИ І ЗРАДИ	
« РЯДОВИХ ГУМАНІТАРІЇВ »	333
Стражі істин	334
«Гуманярі».....	339
Чаро деконструкції, чаро деструкції.....	343
Зелені пагони на згорілому пні.....	344
<i>Breaking the waves</i>	347
Портрет Доріана Грея	350

Розділ 14. СЛОВА, СЛОВА, СЛОВА	353
Слова і ЗМІ.....	354
Магія поганих новин.....	356
Полоскотати емоції.....	357
Свобода слова.....	359
Політкоректність.....	363
Інтернет, або Джерело влади.....	366
Спільнота без голови.....	369
Велика стічна труба.....	372
Кохання і пристрасть у мережі.....	374
Розділ 15. КАМІНЧИКИ	
ДО КУЛЬТУРНОЇ МОЗАЇКИ	377
Чоловіче та жіноче.....	378
Чи зростає якість життя?.....	382
Автентичність.....	384
Вивищитися над іншими.....	387
Гіпертрофовані его.....	389
Як мала дитина.....	392
Процес ініціації.....	396
Розділ 16. ЄВРОПА І РЕШТА СВІТУ	399
Європа і глобалізація.....	400
Європа на експорт.....	402
Початок кінця.....	404
Коїти добро.....	407
Америка, невмисна дочка Європи.....	410
Мультикультуралізм.....	417
Присмерки Риму.....	423
Ісламський виклик.....	427
► Два обличчя прогресу.....	437

Китайський виклик.....	438
▶ Патенти і авторські права.....	445
Індійський виклик.....	452
Російський виклик.....	454
▶ Для чого потрібна холодна війна?	457
Розділ 17. ЩО ДАЛІ?.....	461
Європа сьогодні й завтра.....	462
Смолоскип Леоніда Ілліча.....	463
Куди далі?.....	467
Четвертий рейх.....	470
Євросоціалізм.....	472
Відкрита Європа – євросоціалістична модель	475
Велика європейська стіна – євросоціалістична модель	477
Велика європейська стіна – євронаціоналістична модель	478
Євроамерика і трансатлантичне злиття	479
Достукатися до серця	480
Насамкінець.....	482
ЛІТЕРАТУРА.....	484

Фото Яна Загорського

ПРО АВТОРА

Станіслав Комарек – відомий чеський інтелектуал, біолог, філософ, письменник, професор за спеціальністю «філософія та історія природничих наук». Автор понад 20-ти наукових і науково-популярних книжок, трьох романів та збірки поезії, а також численних публікацій у газетах і часописах. Лауреат премії Тома Стоппарда за есеїстику (2006).

Народився у місті Індржихув Градец 1958 року. Незабаром після отримання вищої біологічної освіти у Карловому університеті в Празі (1982) емігрував до Австрії, де продовжив навчання і наукову діяльність у галузі біології, етології, антропології, філософії та історії природничих наук, а також психології та психоаналізу. Після повернення до Чехії 1990 року став співзасновником кафедри філософії та історії природничих наук на природничому факультеті Карлового університету, у 1996–2002 роках – завідувач кафедри. Чимало його досліджень присвячено темі взаємозв'язку природних і культурних феноменів, психології та біології, а також історії розвитку поглядів на ці питання.

Польові дослідження автор здійснював, зокрема, під час експедицій – в Алжирі, Азербайджані, США, Перу, Сирії,

Йорданії, Туреччині, Мексиці, Гватемалі, Гондурасі, Ізраїлі, Ірані, Китаї, на Яві та Борнео, в Індії, Тибеті, Південній Африці, Японії, Сінгапурі, Малайзії, Тайвані та В'єтнамі, Коста-Риці, Австралії, Новій Зеландії, Бірмі, Шрі-Ланці, Мадагаскарі, Грузії, Вірменії, Узбекистані, Туркменістані та ін.

Завдяки вражаючій ерудиції в історії науки і культури Станіслав Комарек з легкістю оперує сотнями джерел, від релігійних трактатів і творів красного письменства до вузькоспеціалізованих наукових статей. Його глибокі знання у галузях, які зазвичай не перетинаються чи навіть перебувають в антагонізмі, як-от біологія і гуманітарні науки, забезпечують йому «стереопогляд» на явища нашого світу – й неупередженість щодо їхньої інтерпретації. Є лише один берег, якого автор невідступно тримається, і це... здоровий глузд. Саме цим його книжки вирізняються серед усіх інших, а особлива «комареківська» стилістика з її гумором парадоксів, іронією і дотепними новотворами, що їх сам автор називає «комарекізмами», розширює його аудиторію до широкого кола читачів, здатних насолодитися цим інтелектуальним бенкетом.

У травні 2019 року Станіслав Комарек особисто презентував на «Книжковому Арсеналі» у Києві та у Львівському прес-клубі свою першу книжку в перекладі українською мовою – «Чоловік як еволюційна інновація? Есеї про чоловічу природу, сексуальність, життєві стратегії та метаморфози маскулінності» (пер. О. Крушинська, Т. Окопна), що вийшла наприкінці 2018 року у видавництві «Апріорі». Вона не лише підкорила українських читачів, а й отримала найвище визнання експертів, виборовши перше місце у XXI Всеукраїнському рейтингу «Книжка року – 2019» у номінації «СОФІЯ: Філософія / антропологія / психологія».

Книжку «Європа на роздоріжжі» можна вважати продовженням «Чоловіка...» – але про це краще розповість сам автор.

Олена Крушинська

СЛОВО ДО УКРАЇНСЬКОГО ЧИТАЧА

Для мене велика честь і велика втіха, що в Україні, у львівському видавництві «Апріорі», побачить світ уже друга моя книжка – «Європа на роздоріжжі», первісно видана у Празі на початку 2015 року. І знову я б хотів щиро подякувати пані Олені Крушинській, яка здійснила переклад – цього разу книжки дуже об'ємної. З великим натхненням та відповідальністю – ми неустанно листувалися щодо різних нюансів – вона довела справу до успішного завершення, і я сподіваюся, що невдовзі зможу поспілкуватися з українськими читачами, тримаючи в руках свіжовидрукований примірник.

«Європа на роздоріжжі» є продовженням попередньої книжки «Чоловік як еволюційна інновація? Есеї про чоловічу природу, сексуальність, життєві стратегії та метаморфози маскулінності». Вона також вийшла у видавництві «Апріорі» й виборола у своїй категорії титул «Книжки року – 2019», що надзвичайно мене втішило. Питання стосунків між статями – це лише одне з питань загального спрямування суспільства не лише у Європі, а й у цілому світі. Куди, власне, рушить європейська цивілізація і яке майбутнє на неї чекає? Я, звичайно, не пророк, а університетський викладач: якою буде прийдешність нашого континенту, ніхто точно не знає, а хто стверджує, що знає, – той або блазень, або пройдисвіт. А проте вже тепер, через шість років після того, як я закінчив роботу над книжкою, можна в загальних рисах побачити, які з описаних у ній можливих сценаріїв розвитку Європи, здається, помалу втілюються. Так, у добі підготовки чеського видання ніхто не міг здогадуватися про майбутню епідемію коронавірусу, катастрофу значно більшою мірою соціальну, аніж медичну, – і ось ми спостерігаємо, як ключову роль у протидії кризі відіграли й відіграють, нерідко – вдаючись до протилежних заходів, уряди окремих національних держав – а не центральні європейські органи управління, вплив яких у цей період дуже підупав. Також за ці шість років дуже виросла світова роль